

1980 MAJ 3 0
Lakásépítő

350.7

244

Harmincéves a főváros egységes közigazgatása

Minden városnak két határa van: egy pontosan kimért közigazgatási határ, és egy ettől tágabb, plasztikusabb, vagyis a vonzáskörzet. Az elsőt mindig valamilyen hatalmi szervezet rajzolja a város köré, míg a második a környezettel kialakult gazdasági és más tevékenységmegosztás következménye. Hazánkban — akár csak a környező államokhoz képest is — sajátságosan alakult a városfejlődés. Az I. világháború végén a monarchia alközpontjából egycsapásra centrummá lett Budapest, igyekezett kisajátítani a VÁROS fogalmát és szerepkörét. A népesség növekedése, gazdasági és politikai túlsúlya azt eredményezte, hogy minden vidéki lett, ami nem vált budapestivé. Sajnos e folyamatot mind a mai napig nem lehetett visszajára fordítani, pedig a vidéki ipartelepítés és a tudomány decentralizálásának ellensúlya mellett, jó néhány adminisztratív intézkedés is született.

Most azonban maradjunk csak szorosan a közigazgatás árnyékában. Az 1872. XXXVI. tc. Budapestet tíz kerületre osztotta. Ezek sorrendben a következők voltak: Vár—Tabán—Krisztinaváros; Vízi-város; Óbuda—Újlak; Belváros; Lipótváros; Terézváros; Erzsébetváros; Józsefváros; Ferencváros és Kőbánya. 1930-ban a fővároshoz csatolták a csepeli állami kikötőt és a budakeszi erdőket, majd 1937-ben a budaörsi repülőtér is. Közben a korábbi kerülethatárokat is módosították, így nőtt ezek száma 14-re.

Tehát nem tartoztak Budapesthez a peremvárosok, annak ellenére, hogy villamos járt ki Újpestre, Kispestre, Budafokra, vagyis a tényleges kapcsolat a maihoz hasonló volt. Akkor miért nem csatolták a központhoz ezeket a településeket? Minden valószínűség szerint politikai indokból. Ugyanis ezek munkáslakta városok voltak, és összefogva képesnek mutatkoztak a főváros közigazgatásának befolyásolására. Ugyanilyen alapon, de ellentétes előjellel látott munkához a felszabadulás után az MKP, amikor szorgalmazta a főváros, valamint a peremvárosok és községek egyesítését. A párt a

magja szervezetét kezdettől fogva eszerint építette ki. 1945 áprilisában alakult meg az MKP Budapesti Területi Bizottsága — titkára előbb Kádár János, majd Rajk László volt — amely a 14 kerület mellett magában foglalta Csepelt, Kispeestet, Pest-erzsébetet, Pestújhelyt, Rákospalotát és Újpestet is. Az 1946 januárjától 1948 júniusáig funkcionáló Nagy-budapesti Bizottság működési területe még tágabb volt: az alsó karéjban Mátyásföld, Soroksár, Albertfalva, Budafok jelezte a határát. Az 1948. május 29—30-án lezajlott egyeztető küldöttválasztó értekezleten a Magyar Dolgozók Pártjává fuzionált két munkáspárt szintén megalakította Nagy-budapesti Bizottságát, amelynek újra Kádár János lett a titkára. Az egységes közigazgatást a tanácsokról rendelkező 1950. I. törvény vezette be — azóta van Budapestnek 22 kerülete.

Az adminisztratív egyesítés azonban nem szüntette meg a különbségeket. Az infrastruktúra fejlettsége és egyáltalán a lakosság ellátása a peremkerületekben elmaradt a belső területektől. A 60-as években kezdett meghonosodni az gondolat, hogy alközpontok építésével kell ellensúlyozni ezt az aránytalanságot. (Ebből vette, veszi ki részét a BLV.) Igen ám, de közben újabb feszültség keletkezett, most már a város és vidéke — vagyis az agglomerációs gyűrű — között. Tudniillik a mezőgazdaság kollektivizálása után a felszabaduló falusi népesség az iparba — következésképpen a városba — vándorolt. Munkát tudott adni a város, viszont letelepedésükhöz már kevésbé nyújtott segítséget. A fővárosban adminisztratív intézkedés is született a beáramlás megszüntetésére — ez viszont az agglomeráció felduzzadását eredményezte. Hiába csökkent hát a különbség a Belváros és a peremkerületek között, újabb feszültség jött létre.

Más tehát a közigazgatási terület és más a tényleges kapcsolat. A kiindulóponthoz jutottunk vissza: a város területét nemcsak az egyszeri adminisztratív aktus, hanem a gazdaság és a politika határozza meg.